

Досвід практичної підготовки магістрантів спеціальності «Економіка» в умовах онлайн навчання

Ольга Мельникова,
Юлія Олійник

Сьогодні однією із основних цілей здобувачів вищої освіти є отримання практичних умінь і навичок за напрямом підготовки та можливість працевлаштування за фахом. При цьому однією з пріоритетних вимог потенційних роботодавців є професійна компетентність працівника. Проходження різних видів практики дозволяє студенту оцінити рівень своєї підготовленості та визначити необхідність її коригування у процесі навчання у ЗВО. При підготовці магістрантів за спеціальністю «Економіка» проведення виробничої та науково-дослідної практики дозволяє здобувачам випробувати свої сили та можливості у реальному виробничому середовищі, що відповідає професійній спрямованості, та визначитися із подальшим трудовим шляхом. Проте виклики останніх років (спочатку пандемія COVID-19, сьогодні військова агресія з боку Росії) обмежують безпосередню присутність студентів на місцях проходження практики, і організація та проведення практичної підготовки магістрантів відбувається в онлайн-форматі. Даний механізм здійснення практики є ще недостатньо розробленим і потребує додаткового дослідження.

Питання практичної підготовки здобувачів вищої освіти магістерського рівня широко розглядаються як на законодавчому рівні, так і в нормативній та методичній документації ЗВО. Багато наукових праць розкривають особливості

організації практики студентів, формування необхідних компетенцій в ході її проходження. Проте саме досвід проходження різних видів практики в умовах обмеженого доступу до базових установ, її дистанційний формат, у науковому просторі розкритий недостатньо та є досить актуальним для розгляду.

Метою статті є розкриття досвіду організації та особливостей проведення виробничої практики в організаціях і установах виробничої й невиробничої сфери та науково-дослідної практики здобувачів вищої освіти другого рівня Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди спеціальності «Економіка» в умовах дистанційної форми навчання та розробка шляхів удосконалення практичної підготовки магістрантів онлайн.

Підготувати справжнього фахівця за будь-якою спеціалізацією неможливо без формування в нього практичних компетенцій. Саме задля цього в освітньому процесі передбачено проходження практик. Під час проходження практики здобувач вищої освіти має долучитися до технологій, які забезпечують його становлення як професіонала. У ході навчання студент проходить кілька практик, що мають різні завдання, але мають загальну мету. Залежно від напрямку підготовки та спеціалізації практика може бути навчальна, технологічна, експлуатаційна, конструкторська, педагогічна,

виробнича, науково-дослідна, переддипломна та інші види. Так, наприклад, під час навчальної практики здобувачі відвідують установи з обраної спеціальності, знайомляться з їх структурою, колективом, робочою документацією. Проходячи виробничу практику, студенти закріплюють теоретичну базу знань, удосконалюють професійні вміння, проявляють креативність у реальних умовах праці. Педагогічна практика формує у здобувача-практиканта готовність до самоорганізації та самоосвіти, вчить ефективно використовувати у професійній діяльності знання у вибраній галузі, застосовуючи комплекс загальнопедагогічних та психологічних компетенцій. Переддипломна практика носить комплексний характер, оскільки під час неї закріплюється та вдосконалюється система практичних умінь, сформованих під час проходження попередніх видів практики; освоюється функціональна діяльність у вибраній області; закладається фундамент індивідуального професійного стилю [1].

У ХНПУ імені Г. С. Сковороди при підготовці магістрів з економіки передбачено проходження двох практик: у другому семестрі — виробничої практики в організаціях і установах виробничої й невиробничої сфери (тривалістю 5 тижнів та загальним обсягом 7,5 кредиту) та у третьому семестрі — науково-дослідної практики (тривалістю 4 тижні та загальним обсягом 6 кредитів). Розглянемо детальніше кожен з них.

Виробнича практика в організаціях і установах виробничої й невиробничої сфери спрямована на закріплення й поглиблення теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти магістерського рівня у процесі опанування дисциплін професійної підготовки, розвиток навичок і умінь інформаційно-аналітичної, проєктно-дослідницької, діагностичної, інноваційної, консалтингової, навчально-методичної та науково-педагогічної діяльності для вирішення прикладних проблем управління і правового регулювання соціально-економічних систем,

їх адаптації до умов діяльності конкретної організації; впровадження розроблених рекомендацій та пропозицій у практичну діяльність організації та освітньо-виховний процес [2]. Враховуючи, що випускники магістратури нашого університету за спеціальністю «Економіка» можуть працювати викладачами або асистентами економічних дисциплін у ЗВО, або ж методистами з економічної освіти, чи бізнес-тренерами, то складовим елементом даної практики є науково-педагогічна діяльність здобувачів вищої освіти. Тому, при підборі бази практики, необхідною умовою була можливість проведення студентами освітньої діяльності в організації чи установі. Найсприятливішим варіантом місця, де організувати проходження виробничої практики для магістрантів-економістів, був обраний ХНПУ імені Г. С. Сковороди, у якому здобувачі у різних структурних підрозділах можуть спробувати себе у ролі різних фахівців — економістів, менеджерів, викладачів, маркетологів та ін.

Протягом практики магістранти відвідують та виконують певні завдання у юридичному відділі, відділі менеджменту і моніторингу діяльності університету, бухгалтерській службі, адміністративно-господарській частині, відділі кадрів, відділі зав'язків з громадськістю та засобами масової інформації, відділі комерціалізації освітніх послуг, деканаті юридичного факультету та кафедрі економічної теорії, фінансів і обліку. Окрім поточних справ, які практиканти роблять за дорученням працівників певних підрозділів, магістранти ще виконують індивідуальні завдання, передбачені програмою виробничої практики. Наприклад, визначення ефективності діяльності закладу, обчислення коефіцієнтів присуття, відсуття, змінюваності, плинності кадрів, розрахунок продуктивності праці та заробітної плати науково-педагогічного та допоміжного персоналу, формування повної вартості навчання здобувача закладу освіти, аналіз цінової політики установи, розробка комплексу маркетингових заходів щодо просування

освітніх послуг на ринку вищої школи, характеристика організаційної структури управління організацією, співвідношення фактичних та запланованих показників діяльності закладу, розробка та проведення навчальних занять і виховних заходів й ін.

В умовах дистанційної освіти, коли безпосереднє відвідування структурних підрозділів університету обмежено, практиканти знайомляться із діяльністю фахівців певних відділів в онлайн-форматі: вивчають наявну на сайті університету інформацію, отримують тимчасовий доступ до певних комп'ютерних програм розрахунку та ведення звітної документації, допомагають обробляти облікові та статистичні дані фінансово-економічної діяльності установи, складають форми податкової та статистичної звітності, проводять телефонні та онлайн-консультації із працівниками відділів щодо виконання індивідуальних завдань практики, організують дослідження щодо ефективності управління виробничою діяльністю у закладі, а також щодо маркетингової діяльності з просування освітніх послуг, за допомогою Meet-конференції проводять лекції й семінари із економічних дисциплін, на платформі ДО Moodle прикріплюють навчально-методичні матеріали з курсів, за якими проводили заняття, розробляють пропозиції щодо удосконалення різних напрямів діяльності університету. Звітують практиканти також онлайн: у форматі відеозустрічі демонструють презентації, які відображають виконану ними фінансово-економічну, управлінську, навчально-виховну діяльність у різних структурних підрозділах університету, а також прикріплюють звіт із практики на відповідній сторінці платформи ДО Moodle. Оцінюється дана практика за наступними видами робіт магістрантів: організаційно-інформаційна робота (максимум 10 балів), управлінсько-аналітична робота (максимально 55 балів), науково-педагогічна (максимум 20 балів) та підсумково-звітна робота (максимально 15

балів), кожна з яких може бути здійснена онлайн.

Отже, у ході проходження виробничої практики в організаціях і установах виробничої й невиробничої сфери магістранти здобувають вміння роботи із нормативно-правовими, інформаційними, звітними і статистичними документами, засвоюють механізми укладання контрактів, формують навички комплексного аналізу діяльності закладу та організації освітнього процесу у ЗВО, формують власне ставлення до діяльності певних структурних підрозділів установи, і, можливо, визначаються із подальшим професійним розвитком.

Наступним етапом практичної підготовки здобувачів вищої освіти другого освітнього рівня спеціальності «Економіка» є науково-дослідна практика, яка спрямована на набуття досвіду самостійної науково-дослідної роботи та опрацювання методики її проведення, розвинення вмінь вирішення конкретних завдань науково-дослідницького характеру, інтеграції теоретичних знань і практичних навичок, узагальнення матеріалу індивідуального наукового дослідження магістра. Головний зміст науково-дослідної практики полягає у залученні студентів до самостійної дослідницької роботи, ознайомленні з методикою проведення науково-дослідної роботи в академічних та спеціалізованих інституціях. У ході практики магістр має можливість продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, здійснити апробацію результатів науково-дослідної роботи. Для здобувачів спеціальності «Економіка» ХНПУ імені Г. С. Сковороди даний вид практики проходить на базі Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку (НДЦІПР) НАН України, який входить до складу Відділення економіки НАН України.

Проведення науково-дослідної практики легше організувати в онлайн-форматі, ніж виробничої, оскільки останнім часом більшість наукових та статистичних джерел інформації можна знайти в

Інтернеті, багато літератури оцифровано, більшість сучасних видань є електронними. До речі, бібліотека ХНПУ імені Г. С. Сковороди ефективно працює і у дистанційному форматі та пропонує канали зв'язку і доступи до репозитарію університету, власних ресурсів та сервісів віддаленого доступу до наукометричних баз. Також в умовах дистанціонування і науково-дослідні установи працюють онлайн, тому практиканти без проблем долучаються до наукових нарад та круглих столів дослідників НДЦІПР НАН України за посиланнями, які ті надають. Найбільш поширеними електронними сервісами, які використовуються для налагодження комунікації та організації досліджень, є Google Meet, Zoom, Skype, Viber, Telegram, електронна пошта та ін.

Взагалі науково-дослідна практика передбачає виконання доручень співробітників науково-дослідної установи, консультації з керівниками від бази практики за темою індивідуального наукового дослідження, участь практикантів у науково-методологічних та тематичних семінарах, круглих столах, тренінгах, конкурсах студентських бізнес-проектів, науково-практичних конференціях, відвідання публічних захистів досліджень, що проводяться на базі науково-дослідної установи. Серед основних завдань, які повинен виконати практикант, є підготовка доповіді за темою магістерського дослідження та виступ із нею на науковій конференції, формування бібліографії індивідуального наукового дослідження, створення анотації магістерської роботи, складання рецензії на наукову статтю за напрямом дослідження, написання відзиву на автореферат відповідної тематики, розроблення практичних рекомендацій за проблематикою магістерського дослідження. Під час онлайн-навчання уся необхідна документація з практики розміщується на платформі ДО Moodle [3].

На успішність проходження науково-дослідної практики впливають як змістовний компонент — повне та вичерпне

викладення змісту проведеної під час практики роботи; актуальність, достовірність і повнота поданої у звіті інформації; наявність власних висновків та пропозицій; так і організаційна складова — оформлення необхідної документації, презентація та захист звіту з практики, своєчасність виконання інформаційної, науково-дослідної та підсумково-звітної роботи. Після завершення практики магістранти зможуть вільно формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем на абстрактному рівні шляхом декомпозиції їх на складові, демонструвати лідерські навички та вміння працювати в команді, самостійно приймати рішення і проводити дослідження, генерувати нові ідеї, здійснювати інноваційну діяльність, оцінювати результати власної роботи і нести відповідальність за особистий професійний розвиток; застосовувати сучасні інформаційні технології у соціально-економічних дослідженнях; планувати і проводити наукові дослідження та демонструвати їх результати.

Таким чином, науково-дослідна практика є якраз переддипломною практикою, саме під час її проходження магістрант систематизує отримані у процесі навчання знання, вміння і навички із дисциплін фахової підготовки та трансформує їх практичний результат у вигляді свого індивідуального магістерського дослідження. Здобувачі мають змогу визначитися, до якої діяльності вони більше прагнуть — до професійного розвитку у сфері реальної економіки чи подальшого наукового зростання на наступних освітніх рівнях або ж роботі у науково-дослідних інституціях.

Отже, досвід проведення виробничої та науково-дослідної практики в умовах дистанціонування показав, що при належній інформаційно-комунікаційній обізнаності викладачів, фахівців, науковців та магістрантів можна досить ефективно організувати та здійснити практичну підготовку здобувачів вищої освіти другого освітнього рівня. Основною умовою її успішності є

наявність сучасної матеріально-технічної бази, розроблений електронний контент та висока цифрова грамотність учасників освітнього процесу. Тому для удосконалення магістерських практик в умовах онлайн-навчання у подальшому доцільним є проведення наступних заходів:

- запровадити курс підготовки щодо професійного орієнтування у сучасних автоматизованих програмах ведення обліку в організації (наприклад, 1С, Парус, Business Automation Software) та оволодіння новітніми технологіями обробки інформації (StatSoft (STATISTICA), SAS та ін);

- в освітньому процесі більше уваги приділяти опануванню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій — презентацій, WEB-проектів, систем комп'ютерного тестування, онлайн-тренажерів, пошукових систем, засобів інтерактивного спілкування в Інтернеті, використання соціальних мереж у навчальній та виробничій діяльності;

- посилити підготовку магістрантів за спеціальністю «Економіка» з питань інтернет-бізнесу, і, зокрема, інтернет-маркетингу та зв'язків із суспільством;

- збільшити в установах проходження практики доступ до досліджень, що

розташовані у міжнародних наукометричних базах даних;

- за умов обмеженості офлайн освіти розробити механізм проходження практики у закордонних закладах освіти чи міжнародних науково-дослідних установах, що дозволить розширити компетенції здобувачів вищої освіти та інтегрувати світовий досвід підготовки магістрантів зі спеціальності «Економіка» у національну систему освіти.

Література

1. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93#Text>

2. Дистанційний курс «Виробнича практика в організаціях і установах виробничої та невиробничої сфери». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lms.hnpu.edu.ua/course/view.php?id=2601>

3. Дистанційний курс «Науково-дослідна практика». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lms.hnpu.edu.ua/course/view.php?id=2612>

02.08.2022

Відомості про авторів:

Мельникова Ольга Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії, фінансів і обліку; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; E-mail: olavladmel@ukr.net; ORCID: 0000-0001-8832-5763; <https://scholar.google.com.ua/citations?user=5mjZY1oAAAAJ&hl=uk>

Олійник Юлія Олександрівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії, фінансів і обліку; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; E-mail: julia.alexandra.m@gmail.com; ORCID: 0000-0002-2647-9166; <https://scholar.google.com.ua/citations?user=pe6-yFcAAAAJ&hl=uk>